

Az utolsó tavasz

Sűrű köd borította 1918. március 21-én a Somme folyó partvidékét. A német gyalogság szinte észrevétlenül tudja lerohanni a brit géppuskaállásokat. Öt napon belül a brit egységek minden frontszakaszon hátrafelé özönlenek. Messzi keleten az egykori szövetséges cári birodalom egyre inkább a kommunizmus zűrzavaros mocsarába látszik süllyedni, eredmény: alig néhány hete, március 3-án az immáron Szovjet-Oroszországgá lett, megroggyant kolosszust breszt-litovszki békére, amelyben egymillió négyzetkilométernyi finn, balti, ukrán és fehérorosz területet csatolnak el Lenin és Trockij újdonsült államának fennhatósága alól. Alig két héttel korábban pedig a budapesti Új Nemzedék február 13-i számának *Bolsevikizmus* című cikkében ez olvasható: „ez a tábor a legkülönlegesebb vegyülékben mutatja be együtt a magyar forradalmiság képviselőit. Hatvány Lajos bárótól – akit Vázsonyi nevezett el cukorbolsevikinek – Jászi Oszkár, a radikális szociológus és Sándor Pál, a radikális közúti-direktoron keresztül az Anker-közi Galileistáig mindazokat, akik más-más motívumoktól sarkallva, az oroszországi változások szelét fogják fel egyéni törekvéseik vitorláiba. – Nincs magyar bolsevikizmus! – tiltakoztak ebből a táborból Vázsonyi fenyegetéseire. Pedig dehogy nincs. Oly tipikusan magyar, helyesebben szólva, oly tipikusan budapesti és magyarországi ez a bolsevikizmus, hogy semmi mással össze nem téveszthető.” És a lap március 13-i *Válság* című írásában már az áll, hogy az országra két eshetőség várakozik. „Az egyik ezek közül a Tisza-uralom restaurálása, a másik a magyar bolsevikizmus hatalomra jutása. Úgy látszik, az előbbi fenyeget, hogy aztán előkészítse az utat a másik számára.”

Közben Magyarországon folyik a választójogi vita, már negyedik hónapja. A szociáldemokraták azt szeretnék, ha a választójogot kiterjesztenék a nőkre és a munkásság nagyobb részére, menet közben viszont egyre nyirbálódik az eredeti, meglehetősen demokratikus szellemű tervezet. Eredmény nincs: „a képviselőház képtelennek bizonyult egy, az ellenzék számára is elfogadható választójogi törvény idejében való megalkotására”, írja Salamon Konrád *Nemzeti önpusztítás 1918–1920* című munkájában.

Gróf Tisza István tavaly augusztus óta ezredesként a fronton teljesít szolgálatot, és éppen márciusban kezdi ismét írni cikkeit néplapjában, az Igazmondóban. A március 10-i számban például ez olvasható tollából: „Ne hallgassunk az önzés, a kishitűség, a csüggedés szavára, különben minden eddigi áldozat kárba vész, édes magyar hazánk gonosz ellenség martalékául esik és mi nyomorultul pusztulunk el vele.” A Világ, Az Est és a többi lap mindezzel szemben ezekben a hetekben-hónapokban a béke, a humanizmus, a szabadság és a nemzeti függetlenség eszméivel, jelszavaival operál, sokszor eredeti módon megfogalmazott pacifizmus keveredik bennük szép és általános 48-as szólamokkal.

Ezalatt a német offenzíva kifulladás, Ludendorff csak 11 friss hadosztályt tud beállítani a tervezett 35 helyett, április közepére-végére a flandriai frontvonal megmerevedik. És a tél végén megkezdődött osztrák-magyar béketapogatózások csak addig tartottak, amíg az első német sikerek híre elért a Burgig. „Akkor Károly császár és tanácsadói arról kezdtek ábrándozni, hogy a Monarchia talán mégis túlélheti a háborút, ha csak német csatlósként is, sőt, a német vezetés alatt egyesített Közép-Európa gondolat is megfordult a fejükben.” – írja A. J. P. Taylor. Az antant válasza nem is késett sokáig.

Április 8. – Rómában nagyszabású kongresszust rendeznek. Résztevők: hivatalosan „emigráns” nemzetiségi politikusok, közöttük hadifoglyok is (!). Valójában és ténylegesen azonban az Osztrák-Magyar Monarchia nemzetiségeinek legrepresentánsabb képviselői, a különböző nemzeti bizottságok és szervezetek, így a magyarországi román Liga Culturala és a szerb skupština, vagyis a parlament küldöttei. Határozatban mondják ki, hogy független állami létet követelnek, magyarán: a jövőben egyáltalán nem kívánnak Ausztria-Magyarország államkeretei között élni. (Az Egyesült Államok kormánya május 29-én jelenti be, hogy egyetért a római kongresszus határozatával. Egyetértését fejezi ki az angol, a francia és az olasz kormány is.) Párizsban már január 17-től megjelenik a La Roumanie című újság, a nagyromán irredenta későbbi franciaországi központja. Ugyanitt április 30-án megalakul az erdélyi és bukovinai románok nemzeti

bizottsága. A frontáttörést kétségtelenül a hadihelyzet alakulása és az ebből levont antant-politikusi következtetések eredményezték: Lloyd George angol miniszterelnök feladta a monarchiával kötendő különbéke reményét, rövidesen az olasz fronton megjelennek a Monarchia fölosztását hirdető propagandakiadványok, Nagy-Britannia nemsokára hivatalosan is elismeri a Csehszlovák Nemzeti Tanácsot. És Wilson amerikai elnök megbízásából egy bizottság ezen a tavaszon elkészíti az Osztrák-Magyar Monarchia föderalizációjáról szóló tervet... (A később történtek tükrében meglepő toleranciával és megértő nagyvonalúsággal: Magyarországé maradna a Felvidék, a Partium és a Délvidék is, Erdély önálló lenne, ugyanakkor létrejönne például egy sajtóságos „Kis-Jugoszlávia” is.) Az akár még racionálisnak is nevezhető tervet mindössze néhány hónapig, 1918 nyaráig marad az érdeklődés homlokterében, a komoly számbavétel érdemi súlyával – ősszel, teljesen más nemzetközi és katonai konstellációk közepette, föderalizálásra már a kutya sem gondol...

Nagyjából az örök városban tartott konferencia idején készül el az Új Nemzedék által radikális szociológusnak titulált Jászi Oszkár könyve, címe: *A Monarchia jövője*. És miközben a híres-nevezetes német óriáságyúból, a 110 kilométerre hordó Kövér Bertából kilőtt első lövedékek becsapódnak a halálra rémült Párizs városnegyedeibe, Jászi pontot tesz műve végére, amelyben ilyen mondatok olvashatók: „Mi nem a régi Magyarországot akarjuk fenntartani, hanem egy alapjaiban reformált Magyarországot”; „A dualizmus a németek uralmát jelentette Ausztriában és a magyarokét Magyarországon. (...) Ez a paktum a két uralkodó és két mediatizált nemzet között lehetővé tette, hogy a Monarchia csehei és délszlávjai, valamint Magyarország összes nemzetiségei – a szászok kivételével, akik csakhamar nagynémet befolyásra és igen fejlett kultúrájukra támaszkodva szintén privilegizált helyzetbe jutottak – nemzeti és nemzetiségi igényeik tekintetében háttérbe szoríttassanak.”

Más furcsaságok is történnek ezen a tavaszon. Romániával végre békét kötnek. A tárgyalások még március második felében megkezdődnek és másfél hónap után, május 7-én írják alá az úgynevezett bukaresti békét. A román hadsereg már 1916 végén vereséget szenvedett – 1916. augusztus végi erdélyi betörésük után német segítséggel hat hét alatt kiverik őket, december 7-én már Bukarestet is elfoglalják –, az 1917-es év a hadsereg antant segítséggel történő átszervezésével telik, amit újabb harcok követnek, és egy évvel Bukarest bevétele után Foksányban fegyverszünetet kötnek. Az új év első hónapjában azonban a maradék román csapatoknak még van annyi erejük, hogy megszállják Besszarábiát, és április 9-én kimondják a tartomány „örökös időkre” szóló csatlakozását Romániához. 1918. május 7-én azután aláírják a központi hatalmakkal az úgynevezett bukaresti békét, melynek értelmében az országnak csak tíz hadosztályból álló fegyveres ereje maradhatott, Romániának át kellett adnia egész Dobrudzsát Bulgáriának, Magyarországnak pedig egy 5600 négyzetkilométer nagyságú, a Kárpátok gerincétől keletre és délre fekvő területet. (Magyarország ezeréves történelmi határait egy változó szélességű – másfél kilométerestől 16 kilométerig terjedő – sávval bővítették ki Románia rovására. E változtatásokat stratégiai okokkal magyarázták, az 1916-os betörés megismétlődését elkerülendő.)

Mire Magyarországon beköszönt a Juhász Gyula által megénekelte *Magyar nyár 1918* – 52 összevont hadosztállyal Reims mellett megindul az új német offenzíva. Az utolsó. „Selyem felhői sápadt türkisz égnek, Bolyongó vágyak mély tüzeiben égnek” – Szeged legnagyobb poétája áll az izzó alföldi hőségben, a négy hónap múlva meggyilkolandó miniszterelnök a halálordításoktól hangos, búzló fronton nézi a derengő magyar látóhatárt. A gonosz ellenség és a nyomorúságos pusztulás meg a kapuk előtt.

